

I. INTRODUCERE

Insistența cu care Uniunea Sovietică a urmărit îndeplinirea visului tradițional al Rusiei, de a-și institui controlul asupra Gurilor Dunării și implicit de a-și extinde vecinătatea nord-pontică, s-a dovedit din ce în ce mai evidentă în faza premergătoare celei de-a doua conflagrații mondiale. Acordul sovieto-german din 23 august 1939, în părțile care privesc împărțirea sferelor de influență în Europa de sud-est, relevă interesul acut al Moscovei față de teritoriul dintre Prut și Nistru, în paralel cu dezinteresul aparent al Berlinului față de această regiune. Era un dezinteres aparent, pentru că la momentul respectiv, Hitler urmărea îndeplinirea planurilor de supunere a nord-vestului european, timp în care el avea nevoie de neutralitatea lui Stalin, dacă nu chiar de câștigarea bunăvoinței acestuia.

Declanșarea războiului, prin agresiunea Germaniei și a URSS împotriva Poloniei în septembrie 1939, a creat o stare de insecuritate și în zona Mării Negre, determinată de interesul celor două puteri pentru Strâmători. În pofida încercărilor franco-britanice de a atrage Turcia într-o alianță militară contra Germaniei și Bulgariei, ea a rămas neutră, acceptând doar ajutor mutual în cazul unui război în Mediterana Orientală. Statutul de neutralitate al Turciei, beneficiară a dreptului de a controla traficul prin Strâmători, a fost convenabil celor două puteri, atât timp cât nu s-a pus problema debarcării unor forțe anglo-americane în insulele din Marea Egee și a pătrunderii navelor lor prin Bosfor și Dardanele pentru a ajuta URSS.

După acceptarea ocupației sovietice asupra Basarabiei, a nordului Bucovinei și a ținutului Herța, după încuviințarea Dictatului de la Viena și a tratatului cu Bulgaria referitor la cedarea Cadrilaterului, Reich-ul „garantează” noile granițe ale României, stârnind reproșurile sovietelor, care nutreau intenții de supunere a întregii Bucovine.

II. CHESTIUNEA MĂRII NEGRE, A STRÂMTORILOR ȘI A GURILOR DUNĂRII - OBIECT DE DISPUTĂ ÎNTRE GERMANIA ȘI URSS

Anexarea Basarabiei aducea implicit statutul de stat dunărean pentru Uniunea Sovietică, fapt care atingea interesele economice ale Germaniei, legată prin coridorul fluvial de Marea Neagră, de unde se putea exercita controlul asupra Peninsulei Balcanice și a bazinului Pontic. „Principalul rival al expansiunii sovietice către Gurile Dunării și strâmători – remarca N. Dașcovici – l-a constituit Germania, interesată să-și mențină controlul în zonă pentru a avea

acces la bauxita din Iugoslavia, petrolul și cerealele din România, cromul din Turcia, materii prime strategice pentru susținerea unui război de amploare”¹.

Din a doua jumătate a anului 1940, Germania a început să amenințe, pas cu pas, trendul de consolidare a poziției Uniunii Sovietice la bazinul Mării Negre, poziție întărită prin extinderea frontierei pontice de la limanul Nistrului până la vărsarea brațului Chilia. Împiedicarea intențiilor din ce în ce mai vădite ale sovieticilor de a-și impune condiția de lider asupra arealului și bazinului nord-pontic a început prin stăvilirea încercărilor Moscovei de a se implica în controlul navigației pe Dunărea maritimă. Astfel, după ce la 1 martie 1939 Germania devenea membră a Comisiei Europene a Dunării (CED), alături de Marea Britanie, Franța, Italia și România, organism suveran asupra gurilor fluviului, având competențe superioare Comisiei Internaționale a Dunării (CID), Reich-ul, încurajat de succesele de pe frontul vest-european, începe demersurile pentru dizolvarea CID. Hotărârea Conferinței de la Viena din 5 septembrie 1940, la care au participat reprezentanții Germaniei, Italiei, Bulgariei, Ungariei, României, Iugoslaviei și Slovaciei, de a desființa Comisia Internațională a Dunării a stârnit reacția Uniunii Sovietice, neinvitată să participe, deși devenise putere dunăreană.

Evenimentele ulterioare demonstrează că, de fapt, disputa pentru impunerea dominației asupra Gurilor Dunării se dădea între Germania și Uniunea Sovietică, cele două puteri înfruntându-se fără rezultat în cadrul lucrărilor Conferinței de la București, din 29 octombrie-20 decembrie 1940. Garanția germano-italiană privind integritatea noilor frontiere ale statului român, precum și instarea misiunii militare germane în România au creat noi tensiuni sovieto-germane.

Vizita lui Molotov la Berlin și discuțiile acestuia cu Ribbentrop și cu Hitler, în zilele de 12-13 noiembrie 1940, au evidențiat, mai mult decât oricând, rivalitatea sovieto-germană în ce privește controlul navigației pe Dunărea maritimă, dar, mai ales, interesul acut al Moscovei față de bazinul pontic și de Strâmători. Chestiunea Mării Negre și a Strâmtorilor devenise vitală pentru Rusia, în condițiile în care România se îndrepta către Germania.

Toate evenimentele, de la Războiul Crimeii din secolul trecut și până la debarcarea trupelor străine în Crimeea și la Odessa, „în anii 1918 și 1919, arată că securitatea regiunilor de la Marea Neagră ale URSS nu poate fi considerată ca asigurată fără reglementarea problemei Strâmtorilor. De aceea, interesul URSS pentru Marea Neagră este problema apărării țărmurilor URSS și asigurarea securității ei. De aceasta se leagă organic problema garantării

---

¹ Nicolae Dașcovici, *Regimul Dunării și al Strâmtorilor în ultimele două decenii*, Iași, 1943, p. 135.

Bulgariiei de către URSS, căci asigurarea liniștii în regiune nu este posibilă fără acordul cu Bulgaria privind trecerea trupelor sovietice pentru apărarea intrărilor în Marea Neagră”².

Atâta vreme cât Turcia rămânea neutră, Rusia putea controla tot litoralul nord și vest-pontic, cu excepția celui românesc, între Batumi și Burgas. Lesne de înțeles de ce Germania a ezitat să dea un răspuns ferm solicitării Rusiei de a include Bulgaria în sfera sa de interese și a invocat absența unei cereri bulgare de acordare de garanții sovietice și necesitatea consultării Italiei în această privință. Când Molotov a amintit intenția rusă de a-și asigura în Dardanele baze militare, Fűrer-ul a răspuns cu o contrapropunere care prevedea pentru Rusia anumite înlesniri în statutul Strâmătorilor, ceea ce însemna, de fapt, un refuz al propunerii Moscovei”³.

Dorința lui Stalin de a-și crea baze militare în Bulgaria a stărnit îngrijorarea Reich-ului, care își vedea amenințate interesele. „Din punct de vedere geostrategic – consideră istoricul Florin Constantiniu – Bulgaria prezenta o dublă însemnătate pentru Moscova: cap de pod în Peninsula balcanică și etapă în drumul spre Strâmători. Ambele funcții ale Bulgariiei se integrau strădaniei lui Stalin de a crea și la frontierele de sud ale URSS un brâu de securitate, după modelul celui din Vest”⁴.

Discuțiile germano-sovietice de la Berlin au evidențiat încă o dată că arealul și bazinul pontic sunt obiective pe care și o putere și alta și-ar dori să le controleze exclusiv, neputând fi vorba de o împărțire a sferelor de influență în această zonă. Interesele Kremlinului și ale Reich-ului erau ireconciliabile în această regiune.

Pentru Hitler, rezolvarea acestei probleme nu avea decât o soluție: anihilarea Uniunii Sovietice printr-o campanie fulgerătoare, ce urma a fi declanșată în primăvara anului următor. Stalin încă mai credea că Germania ar putea fi păcălită prin manevre diplomatice și a dispus efectuarea unor demersuri de convingere a Sofiei să accepte garanțiile sovietice și o prezență militară sovietică în Bulgaria, demersuri soldate cu un eșec.

Este evident că regiunea Dunării maritime, arealul și bazinul de vest ale Mării Negre, regimul Strâmătorilor deveniseră obiect de dispută între Rusia sovietică și Germania, prima pretinzând că fac parte din zona sa de securitate, a doua – interesată să-și mențină controlul în zonă pentru a avea acces la materiile prime strategice. Uniunea Sovietică stăpânea mai bine de jumătate din lungimea totală a coastelor Mării Negre, prin bazele navale de la Nikolaev, Odessa, Novorossisk, Tuapse, Poti și, îndeosebi, Sevastopol.

---

² Florin Constantiniu, 1941. *Hitler, Stalin și România. România și geneza operațiunii „Barbarossa”*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002, pp. 146-147.

³ Ion Calafeteanu, *Români la Hitler*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1993, p. 87 (Nota ministrului Paul Schmidt, din 16 iunie 1941, asupra convorbirii dintre Fűrer și generalul Ion Antonescu la Műnchen, în ziua de 12 iunie 1941).

⁴ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 146.

Germania se impusese deja la Gurile Dunării prin CED⁵, angajase România, alături de Axă, asigurându-și astfel accesul la litoralul românesc, și se străduia să câștige bunăvoința Bulgariei. Pe bună dreptate, Grigore Gafencu, ministrul român de la Moscova, apesia într-un raport înaintat la 11 ianuarie 1941 generalului Ion Antonescu: „Opunerea de interese între Germania, cea dintâi putere dunăreană, și Uniunea Sovietică, cea dintâi putere la Marea Neagră, opunerea între fluviu, care tinde să ajungă liber la Mare, și Mare, care râvnește să rămână închisă, e de altfel vădită. Tocmai această nepotrivire de interese stimulează însă stăruința și graba cu care rușii își formulează pretențiile. Fiindcă înaintarea Germaniei în bazinul dunărean, coborârea ei eventuală în Balcani, rolul pe care îl poate juca la Galați sau la Constanța, apropie Germania de Marea Neagră și așează Rusia în fața unor probleme noi. De aceea pretențiile de a lua în mâinile ei cheile Mării Negre la Dunăre nu se explică numai prin politica de expansiune a Rusiei, ci și prin nevoia pe care o simte să ocupe mai devreme unele poziții de apărare și rezistență”⁶.

Pentru Hitler era clar că interesele Germaniei și ale Rusiei deveniseră ireconciliabile, fapt pentru care Planul „Barbarossa” de atacare a lui Stalin căpătase contur încă din a doua parte a anului 1940. Directiva nr. 21, avizată de Führer la 18 decembrie 1940, prevedea declanșarea unei „campanii fulger”, înainte de înfrângerea Marii Britanii⁷ împotriva forțelor sovietice din vestul Rusiei, cu scopul final de a izola „Rusia asiatică” prin atingerea și consolidarea liniei Volga-Arhanghelsk.

Ca și în Primul Război Mondial, componenta navală în Marea Neagră a avut un rol secundar. În concepția strategică a conducerii de război germane, înlăturarea sovieticilor din bazinul nord-pontic urma a se realiza printr-un război terestru, care să lovească principalele baze navale rusești – Odessa, Sevastopol, Novorossiisk – și să anihileze acțiunile flotei sovietice din Marea Neagră, considerată, oricum, incapabilă de a influența decisiv desfășurarea operațiilor. Pe de altă parte, Kriegsmarina era angajată în bătălia Anglei, iar introducerea unor componente ale ei în Marea Neagră era extrem de dificilă datorită regimului restrictiv al Strâmtoarelor.

Potrivit opiniei unor analiști militari, „neglijarea componentei navale a războiului în bazinul Mării Negre a fost o greșeală, întrucât acțiunile flotei sovietice și amenințările acesteia au afectat serios atingerea obiectivelor strategice și au provocat ulterior pierderi grele,

---

⁵ CED – Comisia Europeană a Dunării.

⁶ Grigore Gafencu, *Misiune la Moscova, 1940-1941. Culegere de documente*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995, p. 132.

⁷ B.H. Liddel Hart, *Istoria celui de-al doilea război mondial*, Editura Orizonturi, Editura Lider, București, p. 201.

încetinind ritmul de ofensivă la Odessa și în Crimeea”. Din același motiv, conducerea Wehrmacht-ului „a pierdut unul din argumentele principale care ar fi putut determina intrarea în război a Turciei de partea Axei”⁸.

La 22 iunie 1941, atacul împotriva URSS s-a declanșat pe un front uriaș, de la Marea Baltică și până la Marea Neagră, pe care se sprijinea flancul sudic. Dispozitivul strategic adoptat la litoralul nord-vestic al Mării Negre a avut un caracter predominant defensiv, deoarece succesul urma a fi asigurat prin executarea ofensivei terestre de-alungul costei nord-pontice, având ca punct final Caucazul.

Misiunea principală a forțelor navale maritime consta în asigurarea transporturilor pe mare în folosul armatei de uscat de pe frontul de sud. Conducerea Wehrmacht-ului rămânea precaută, deoarece raportul de forțe în Marea Neagră îi era în continuare nefavorabil⁹.

Flota sovietică a Mării Negre însuma, la începutul ostilităților, 1 navă de luptă (cuirasat), 6 crucișătoare, 3 lidere, 14 contratorpiloare, 44 submarine, 15 nave dragoare, 4 canoniere, 2 nave de supraveghere a barajelor de mine, 84 vedete torpiloare, 10 vânătoare de submarine. Aceste nave erau dispuse la Nikolaev, Odessa, Novorossiisk, Tuapse, Poti și, îndeosebi la Sevastopol. În ansamblu, flota sovietică din Marea Neagră avea un tonaj de peste 200.000 tone, peste 700 guri de foc, circa 2.800 mine și 500 torpile, din care 264 pe submarine. La toate acestea se adăugau și cele 626 avioane ale aviației maritime¹⁰.

De cealaltă parte, forțele Axei în bazinul vestic al Mării Negre se reduceau la *Forța navală maritimă a României*, compusă din: 3 torpiloare, 3 canoniere, 4 puitoare de mine, un submarin – „Delfinul”, o navă bază pentru submarine și 3 vedete torpiloare. Aceasta, deoarece la începutul ostilităților, Germania și Bulgaria au avut o contribuție redusă în ceea ce privește componenta navală în bazinul pontic. Turcia, țară neutră, nu dispunea de forțe navale puternice, misiunea lor reducându-se exclusiv la protejarea Strâmătorilor¹¹.

Lipsite de posibilitatea de a organiza și desfășura operații maritime militare de amploare din cauza raportului de forțe net defavorabil, forțele Axei au fost nevoite să recurgă exclusiv la operații terestre pentru lovirea și ocuparea bazelor maritime sovietice, care asigurau inamicului libertatea de mișcare în Marea Neagră. Așa se și explică înaintarea mai anevoioasă a Grupului de armate „Sud”, care, la prima pauză operativă de la jumătatea lunii iulie 1941, era

---

⁸ Dorin Mara, *Marina regală a României în cel de-al doilea război mondial*, Editura Economică, București, 2000, p. 42.

⁹ Nicolae Koslinski, Raymond Stănescu, *Marina Română în al doilea război mondial, vol. I (1939-1942)*, Editura Făt-Frumos, București, 1996, pp. 88-90.

¹⁰ Jipa Rotaru, Ioan Damaschin, *Glorie și dramă. Marina Regală Română (1940-1945)*, Editura „Ion Cristoiu”, București, 2000, p. 43.

¹¹ Dorin Mara, *op. cit.*, p. 43.

încă departe de aliniamentul Niprului pe care trebuia să ajungă conform planificării inițiale. De aceea, conducerea Wehrmacht-ului și-a fixat ca obiectiv cucerirea portului Odessa și a litoralului pontic până la vărsarea Niprului.

Hotărât să câștige lupta pentru obținerea supremației în bazinul pontic, Hitler și-a îndreptat, concomitent, atenția spre peninsula Crimeea, abandonând îndeplinirea unui principal obiectiv strategic strategic, cucerirea Moscovei.

Într-un ordin datat 21 august 1941, Hitler punea capăt „avântului” generalilor Halder și Guderian de a relua imediat ofensiva spre Moscova. „Generalii mei – spunea el – habar n-au de aspectele economice ale războiului”. Führer-ul hotărăște că „cel mai important obiectiv care trebuie îndeplinit înainte de venirea iernii nu este capturarea Moscovei, ci cucerirea Crimeii și a regiunii industriale și miniere a Donețului, precum și întreruperea aprovizionării rușilor cu petrol din Caucaz”¹². În concepția liderului german, ocuparea Crimeii determina întreruperea aprovizionării armatelor sovietice cu petrol din Caucaz, dar și asigurarea aprovizionării trupelor germane cu petrol din România.

Stăpânirea Crimeii însemna, de fapt, asigurarea controlului asupra Mării Negre de către flota germană și cea română. „Cine are Crimeea – remarcă istoricul Gheorghe Brătianu – poate stăpâni Marea Neagră. Cine n-o are, n-o stăpânește”¹³.

Pentru Germania, cucerirea peninsulei Crimeea constituia condiția fundamentală în vederea continuării ofensivei la est de Nistru și spre Caucaz, unde se aflau importante zăcăminte de petrol. Cucerirea peninsulei și instituirea unui protectorat german asupra regiunii – gândea conducerea Wehrmacht-ului – ar fi putut scoate Turcia din neutralitate.

La 14 august 1941, Hitler îl informa pe generalul Ion Antonescu că „primul țel în spațiul operativ la nord de Marea Neagră îl vede în împiedicarea inamicului de a constitui un nou front defensiv pe Nipru, cucerind peninsula Crimeea, care formează pentru adversar baza sa aeriană în atacurile terenului petrolifer român, iar pentru noi pe aceea a continuării urmăririi”¹⁴ și îi propunea conducătorului statului român să-i pună la dispoziție „Corpul de cavalerie, Brigada motomecanizată și Corpul vânătorilor de munte la operațiile viitoare la răsărit de Nipru”. Crimeea era, așadar, o cheie a Mării Negre, care odată ocupată și stăpânită, putea aduce câștigarea supremației în întregul bazin pontic.

---

¹² Eftimia Ardeleanu, *Românii în Crimeea, 1941-1944*, Editura Militară, București, 1995, p. 14.

¹³ Gheorghe I. Brătianu, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Editura Meridiane, București, 1988, p. 108.

¹⁴ *Antonescu-Hitler. Corespondență și întâlniri inedite. 1941-1944*, vol. I, Editura Cozia, București, 1991, pp. 119-120.

Căderea Sevastopolului, la 1 iulie 1942, și ocuparea Crimeii au creat condiții favorabile desfășurării ulterioare a ofensivei Germaniei spre Caucaz, fiind eliminat ultimul mare pericol de la flancul sudic al frontului. Rusia a fost deposedată de principala ei bază maritimă din Marea Neagră. Flota sovietică continua să existe, dar rămânea pasivă.

Bazinul Mării Negre era de acum în mod clar dominat de Germania, care se și vedea stăpână peste câmpurile petrolifere din Caucaz și, în perspectivă, spre cele din Orientul Apropiat. Marea Neagră devenise „lac german”, doar Strâmtoarele continuau să rămână „turcești”.

Marina germană a început să-și aducă submarine și nave de suprafață de mic tonaj în Marea Neagră. Dacă, până în preajma căderii Sevastopolului, majoritatea operațiilor din Marea Neagră au fost executate de marina regală română, din mai 1942, Germania și-a introdus nave ușoare în acvatoriul pontic, ajungându-se la sfârșitul aceluiași an la 6 submarine de tip II B, de 250 tone, 6 vedete rapide și opt vedete dragoare, care se adăugau celor 6 submarine de buzunar italiene, 4 vedete rapide MAS și 4 șalupe de asalt¹⁵.

În afara drumului Bosfor-Odessa (350 de mile), din a doua jumătate a anului 1942, au fost deschise succesiv rutele Odessa-Sevastopol, Constanța-Sevastopol, Sevastopol-Feodosia, Feodosia-Anapa; Kerçi-Taganrog, Kerçi-Genicesk (Marea de Azov), însumând peste o mie de mile¹⁶.

Bătălia pentru stăpânirea Mării Negre s-a desfășurat atât pe teatrele militare de operații unde avea loc disputa pentru câștigarea, de o tabără sau alta, a marilor baze navale de pe litoralul pontic, cât și pe plan diplomatic, vizând scoaterea Turciei din neutralitate și atragerea ei în război, fapt ce ar fi putut înclina decisiv balanța în favoarea uneia sau alteia din taberele beligerante în ceea ce privește dominația bazinului pontic.

La 18 noiembrie 1942, Winston Churchill a argumentat în fața șefilor de stat major necesitatea blocării Strâmtoarelor și a asigurării flancului sudic al frontului sovieto-german, prin inițierea unor demersuri, în scopul forțării Turciei să se alăture Aliaților. În acest scop, premierul britanic preconiza instituirea unor garanții anglo-ruso-americane, care să asigure integritatea teritorială a Turciei, urmată de obținerea acordului acesteia pentru trimiterea unei misiuni militare anglo-americane la Ankara. Inițiativa britanică a fost salutată de Stalin motivat de creerea posibilității de amplificare a bombardamentelor asupra regiunilor petrolifere românești, prin folosirea bazelor aeriene de pe teritoriul Turciei.

---

¹⁵ Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2000, p. 190.

¹⁶ Nicolae Koslinski, Raymond Stănescu, *Marina română în al doilea război mondial, vol. II, 1942-1944*, Editura Făt-Frumos, București, 1997, p. 13.

Întâlnirea premierilor britanic și turc la Adana (Turcia), la 30 ianuarie 1943, era o continuare a inițiativei Angliei de a aduce Turcia alături de Națiunile Unite. „Locul cel mai de nădejde pentru Turcia – afirma Churchill – este la masa conferinței pentru pace, ca beligerantă, alături de învingători”¹⁷.

Prăbușirea frontului Axei la Stalingrad s-a repercutat negativ asupra situației și acțiunilor trupelor germane și române din Crimeea, ca și din capul de pod Kuban. Consecvent intențiilor de a ajunge la petrolul caucazian, comandamentul german a luat hotărârea de a menține forțe în capul de pod Kuban, considerând că de aici se putea apăra indirect Crimeea și se reduceau posibilitățile de acțiune ale flotei rusești în Marea Neagră spre Bosfor sau spre litoralul românesc și bulgăresc al Mării Negre¹⁸.

Whermacht-ul și-a intensificat activitatea de transport maritim în bazinul Mării Negre, pe drumul Odesei și pe ruta Sevastopolului, măbind, totodată, numărul de nave de patrulare (tip R-boot)¹⁹. Armata 17 germană rămăsese izolată în Crimeea, amenințată de apropierea liniei frontului.

Pentru sovietici Sevastopolul însemna o bază navală, de unde flota proprie putea să controleze întregul bazin pontic, cu excepția părții de vest, dar și o bază aeriană, de pe care aviația avea posibilitatea să lovească atât porturile maritime românești, cât și zona petroliferă de pe Valea Prahovei.

Pentru germani, menținerea peninsulei Crimeea putea zăgăzui ofensiva trupelor sovietice spre vest și asigura libertatea de navigație în bazinul vest-pontic și pe Dunăre. Amiralul Donitz considera că tabăra care stăpânește portul Sevastopol poate controla și modifica fundamental situația maritimă din Marea Neagră, precum și pe aceea de pe coasta de nord, mai ales în bazinul vestic, în direcția Strâmtorilor, lucru de care depindea aprovizionarea în Marea Egee²⁰. Bătălia pentru Crimeea devenise, așadar, pentru ambii beligeranți, bătălia pentru stăpânirea Mării Negre.

Părăsirea Crimeii ar fi avut un impact negativ atât asupra Turciei, cât și asupra Bulgariei. Numai o rezistență îndârjită a trupelor germano-române în Crimeea putea să „convingă” Turcia să rămână în neutralitate²¹.

---

¹⁷ Leonida Loghin, *Mari conferințe internaționale (1939-1945)*, Editura Politică, București, 1989, p. 297.

¹⁸ Jipa Rotaru, Vladimir Zodian, Teofil Oroian, Leonida Moise, *Hitler, Antonescu, Caucazul și Crimeea. Sânge românesc și german pe frontul de Est*, Editura Paideea, București, 1999, p. 60.

¹⁹ Nicolae Koslinski, Raymond Stănescu, *op. cit.*, pp. 136, 172.

²⁰ Leonida Loghin, *op. cit.*, p. 342.

²¹ General de brigadă dr. Mihail E. Ionescu, *O epopee inutilă, în Golgota estului (iulie 1942-martie 1944)*, coordonator Alesandru Duțu, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 11.

Evoluția raportului de forțe pe teatrele de operații, din nordul arealului pontic, în favoarea sovieticilor, a influențat și atitudinea Moscovei în privința angajării Turciei în război, la conferințele interaliate din a doua jumătate a anului 1943. Dacă la Conferința de la Moscova (19-30 octombrie 1943) Stalin a repus pe ordinea de zi problema determinării Turciei de a intra neîntârziat în conflict, în timp ce aliații anglo-americani nu vedeau aceasta ca pe o prioritate, la Conferința de la Teheran (28 noiembrie-1 decembrie 1943), delegația rusă, condusă de Viaceslav Molotov, a declarat că partea sovietică se poate dispensa de participarea Ankarei la război. Era evident că timpul curgea în favoarea Rusiei sovietice și, cu sau fără voia Turciei, Marea Neagră se transformase în „lac rusesc”.

Întâlnirea anglo-americană de la Cairo (4-6 decembrie 1944), la care a fost invitat și premierul turc, avea să confirme poziția prudentă și rezervată a Ankarei, hotărâtă să-și mențină neutralitatea, în pofida presiunilor și promisiunilor celor doi aliați²².

Rupt de realitatea situației din teren, Hitler continua să creadă că ofensiva trupelor sovietice își va pierde intensitatea de la sine²³. Odată cu declanșarea bombardamentelor anglo-americanе asupra regiunilor petrolifere ale României, executate cu aparate de zbor care decolau de pe bazele din sudul Italiei, la 5 aprilie 1944, rațiunea militară germană de a mai menține Crimeea sub ocupație a dispărut²⁴. Hitler aprobă retragerea trupelor din peninsula, dar ordonă ca portul Sevastopol să fie menținut sub control german sperând astfel să determine guvernul de la Ankara să reia livrările de materiale strategice către Germania.

Portul Sevastopol a fost, în cele din urmă, părăsit de trupele germano-române care, în noapte de 9-10 mai, s-au retras în capul de pod de la Chersones, de unde o parte a fost evacuată în zilele de 11-12 mai, celelalte sacrificându-se.

Redobândirea Crimeii și a principalului său port, Sevastopol, de către Armata Roșie, a adus supremația Uniunii Sovietice asupra Mării Negre, astfel încât flota sovietică a devenit beneficiara libertății de manevră în bazinul pontic în detrimentul forțelor navale române și germane. Pe uscat, frontul se stabilizase, în aprilie 1944, pe aliniamentul Iași, Orhei, Dubăsari, cursul Nistrului până în Marea Neagră.

Ieșirea României din război, la 23 august 1944, și alăturarea ei la Națiunile Unite, au determinat, implicit, instituirea supremației sovietice absolute în bazinul Mării Negre, dar a

---

²² Mihail E. Ionescu, *Marea Neagră de la „lacul bizantin” la provocările secolului XXI*, Editura Militară, București, 2006, p. 305.

²³ Valentin Ciorbea, *Din istoria secolului XX, vol. II*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008, p. 241.

²⁴ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu*, Editura Humanitas, București, 1944, p. 227.

generat, totodată, o situație critică în portul Constanța, unde 79 de nave germane și 25 de nave românești au devenit inamice.

Noul aliat, beneficiar al supremației absolute în Marea Neagră, a trecut la capturarea, dezarmarea și confiscarea navelor românești de război, astfel încât la data încheierii armistițiului, forțele navale române au fost integrate în Flota Roșie a Mării Negre, fiind considerate captură de război.

Extinderea dominației sovietice asupra litoralului vest-pontic s-a materializat la numai 4 zile după declanșarea stării de război dintre Uniunea Sovietică și Bulgaria, astfel încât, la 9 septembrie 1944, Marea Neagră era în totalitate „mare rusească”, întrucât, pentru Stalin, Turcia nu mai conta.

III. CONCLUZII

Supremația germană asupra Mării Negre a fost, așadar, înlocuită cu supremația sovietică, în urma unor operații militare, desfășurate îndeosebi pe teatrele terestre de război, deci prin dreptul forței. Era nevoie de o legiferare a acestei supremații, mai ales pentru că ea se voia a fi exclusiv sovietică.

Tensiunea din spațiul pontic s-a accentuat în primăvara anului 1946, când se constata o intensificare a activității Armatei Roșii, prin mobilizări de mari unități și chiar transferarea unor unități navale din Marea Baltică în Marea Neagră, ceea ce însemna că Uniunea Sovietică pregătea un atac împotriva Turciei. Situația potențial conflictuală din bazinul pontic a îngrijorat Washington-ul, care a început să privească Moscova ca pe un inamic cu reale intenții ofensive.

Diplomația americană a trecut la o atitudine de rezistență față de expansiunea sovietică, hotărând să acorde sprijin Turciei. După ce, la 7 august 1946, Uniunea Sovietică denunța Convenția de la Montreux și solicita măsuri comune ruso-turce pentru securizarea Strâmtoarelor, guvernul american a declarat că respinge orice propunere rusească de apărare a Bosforului și Dardanelelor, hotărând trimiterea în Mediterana Orientală a port avionului „Franklin Roosevelt”, a patru crucișătoare și a unei flote de torpiloare care să se alăture cuirasatului „Missouri”.

Implicarea SUA în zona Mării Negre, prin susținerea materială a guvernului de la Ankara, a pus capăt intenției Uniunii Sovietice de a controla Turcia, care i-ar fi asigurat o dominație absolută asupra bazinului pontic, dar și o deschidere a expansiunii către Balcani și către Orientul Mijlociu.

Semnarea tratatelor de pace cu România și Bulgaria, în 1947, a deschis calea sovietizării acestor țări riverane Mării Negre, făcând astfel din Uniunea Sovietică cel mai puternic stat din Europa, cu cea mai mare vecinătate pontică.

IV. BIBLIOGRAFIE

- Ardeleanu Eftimia, *Românii în Crimeea, 1941-1944*, Editura Militară, București, 1995;
- Brătianu Gheorghe I., *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Editura Meridiane, București, 1988;
- Calafeteanu Ion, *Români la Hitler*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1993;
- Ciorbea Valentin, *Din istoria secolului XX, vol. II*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008;
- Constantiniu Florin, *1941. Hitler, Stalin și România. România și geneza operațiunii „Barbarossa”*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002;

- Dașcovici Nicolae, *Regimul Dunării și al Strâmtorilor în ultimele două decenii*, Iași, 1943;
- Dușu Alesandru, *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2000;
- Gafencu Grigore, *Misiune la Moscova, 1940-1941. Culegere de documente*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995;
- Hart B.H. Liddel, *Istoria celui de-al doilea război mondial*, Editura Orizonturi, Editura Lider, București;
- Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu*, Editura Humanitas, București, 1944;
- Ionescu Mihail E., *Marea Neagră de la „lacul bizantin” la provocările secolului XXI*, Editura Militară, București, 2006;
- Idem, *O epopee inutilă, în Golgota estului (iulie 1942-martie 1944)*, coordonator Alesandru Dușu, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000;
- Koslinski Nicolae, Stănescu Raymond, *Marina Română în al doilea război mondial, vol. I (1939-1942)*, Editura Făt-Frumos, București, 1996;
- Idem, *Marina română în al doilea război mondial, vol. II, 1942-1944*, Editura Făt-Frumos, București, 1997;
- Loghin Leonida, *Mari conferințe internaționale (1939-1945)*, Editura Politică, București, 1989;
- Mara Dorin, *Marina regală a României în cel de-al doilea război mondial*, Editura Economică, București, 2000;
- Rotaru Jipa, Damaschin Ioan, *Glorie și dramă. Marina Regală Română (1940-1945)*, Editura „Ion Cristoiu”, București, 2000;
- Rotaru Jipa, Zodian Vladimir, Oroian Teofil, Moise Leonida, *Hitler, Antonescu, Caucazul și Crimeea. Sânge românesc și german pe frontul de Est*, Editura Paideea, București, 1999;
- Antonescu-Hitler. *Correspondență și întâlniri inedite. 1941-1944, vol. I*, Editura Cozia, București, 1991.